

LA CONTRAPORTADA DE VALENTÍ PUIG

El 'tempo' de l'Espanya gran

“Una elit tolerant sempre hi fa molt. Passen els somnis dogmàtics i torna la ‘joie de vivre’, passa la febre i torna l’enteniment. També té molt mala premsa la restauració canovista i tot i així Jaume Vicens Vives la definia com un acte de fe en la convivència hispànica.”

Potser algú pot saber per on paren ara mateix aquells ideals iberistes d'altre temps. Fins i tot acceptaven amb bon criteri atlàntic que la capital d'Espanya hagués estat a Lisboa. De tota manera, és lògic que a hores d'ara sentim parlar més del Bundesbank que de la cultura portuguesa i, de fet, la passió literària per Pessoa no ha fet minvar l'allunyament immens entre Espanya i Portugal. Hem aconseguit comprendre la fascinació estètica del sebastianisme, però la vella idea de l'iberisme avui té tot l'aspecte d'una herboristeria ben tronada. Gaziell anava per la península inacabada, somiant en Prat de la Riba: és clar que sense oblidar-se dels avantatges de la solució suïssa –en fi, “seny, treball i llibertat”–.

Pel que fa a la idea d'Espanya, sovint queda com la immensa ossada d'un animal prehistòric, mal acabada d'encaixar pels tècnics del museu d'història natural, però jo crec que l'existència quotidiana –els mercats, les noves comunicacions, la televisió i el món global– li dona una naturalitat menys paleontològica. El tema d'Espanya va tornant a les pàgines d'opinió i als cursos de les universitats d'estiu: hi ha tota una nova empenta d'historiadors que defineixen com a mite els fonaments del nacionalisme basc o català, però no sé ben bé quina pugui ser en el fons la diferència estricta entre història i mite mentre algú en faci cas.

Si no recordo malament, al jardí de la casa-biblioteca de Menéndez y Pelayo a Santander hi ha una estàtua de Milà i Fontanals. Més d'un lector deu pensar que em tempta massa la paleontologia, però li puc dir que els vestigis del vell diàleg entre Castella i Catalunya sempre m'han semblat més vius que la majoria de tesis secessionistes o unilateralment menyspreadores. Si fa no fa, fins i tot l'iberisme se'm fa més atractiu que

la beateria de l'uropeisme federalista i sacarinós.

Desconec el to de les relacions personals entre els historiadors o els escriptors de Madrid i els de Barcelona però em temo que justificaria l'enyor de les estades amicals de Pío Baroja o Ramiro de Maeztu per la pena de l'Ateneu. Aleshores la vitalitat cultural era conseqüència de l'individualisme i no d'una burocratització que cataloga i margina completament al marbre de l'enteniment de la península ibèrica que demanava Gaziell amb tanta intel·ligència. És una llàstima que ja li manqués Lisboa.

S'han tornat a dir grans barbaritats pels dos costats, però l'estàtua de Milà i Fontanals encara està en un racó deliciós de Santander: pot semblar un fòssil remotíssim si no creiem que hi ha una certa diferència entre la penetració entre dues cultures i l'enfrontament entre nacionalismes. Encara que sigui amb terminologies distintes, la versió monolítica d'una cultura identificada amb els objectius del nacionalisme ens pot retornar al debat paquidèrmic entre Núñez de Arce i el savi Mané i Flaquer.

Pel que fa als drets i deures de l'Espanya gran, la noció de pactisme encara té mala premsa, a pesar de les obnubilacions per signar al BOE, de la mateixa manera que no és just donar per suposat que la intolerància sigui una constant històrica o un fet biològic. Una elit tolerant sempre hi fa molt. Passen els somnis dogmàtics i torna la “joie de vivre”, passa la febre i torna l'enteniment. També té molt mala premsa la restauració canovista i tot i així Jaume Vicens Vives la definia com un acte de fe en la convivència hispànica.